

SCHEEPMAKER, VOORHOEVE EN RETHAAN MACARÉ EN HUN MALACOLOGISCHE EPONIEMEN

(Notes on the history of the malacological collection
of the Zoölogisch Museum Amsterdam, no. 7.)

door

A.N. van der Bijl, R.G. Moolenbeek & H.E. Coomans¹

In deze derde aflevering over malacologische eponiemen, wordt een drietal verzamelaars behandeld. Het verband tussen hen is echter anders dan bij A. Oltmans, F. van Heukelom en H.C. Roeters van Lennep, zoals eerder besproken in het Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging (Van der Bijl & Moolenbeek, 1992).

Gerrit Scheepmaker Wzn. (1811-1854) was eigenaar van een grote schelpencollectie, waarin vooral de landslakkenfamilies *Helicidae* en *Bulimulidae* goed vertegenwoordigd waren. Scheepmaker werd geboren in Nigtevecht, maar vestigde zich, kort nadat hij in 1835 was getrouwd, in Amsterdam. Hij beheerde aldaar een instituut waar onderwijs werd gegeven en hij opende in 1838 bovendien een kostschool. Uit zijn eerste huwelijk kreeg Scheepmaker vijf kinderen, waarvan er twee jong overleden. Zijn vrouw Juliana Geertruida Peters overleed in 1847, waarna hij in 1849 hertrouwde met Alida Paulina la Cave. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren.

Scheepmaker onderhield, evenals Van Heukelom en Roeters van Lennep, contact met het (Koninklijk) Zoologisch Genootschap "Natura Artis Magistra" (= Artis). In de periode 1844-1873 was A. Oltmans conservator van de schelpenverzameling van Artis. De wijze waarop Oltmans schelpen ruilde met Scheepmaker, stemde laatstgenoemde echter niet altijd tevreden (Van der Bijl, 1992: 38).

Gerrit Scheepmaker maakte verschillende buitenlandse reizen, waarbij hij andere schelpenverzamelaars bezocht. Bovendien had hij contacten in Nederlands Indië. In 1841 zocht hij contact met de Engelse malacoloog en handelaar G.B. Sowerby II. Scheepmaker behoorde tot de kopers tijdens de twee veilingen van de collectie Van Rossem (Anoniem, 1850a en Muller, 1851). Hij was abonnee van het *Journal de Conchyliologie* (Anoniem, 1850b: 432) en het *Zeitschrift für Malakozoologie*. Vooral in dit laatstgenoemde tijdschrift verschenen de beschrijvingen van nieuwe soorten uit de collectie Scheepmaker. In vergelijking met andere 19e eeuwse Nederlandse verzamelingen waren dat er vrij veel. De onderstaande soorten zijn naar Scheepmaker vernoemd:

- *Auricula scheepmakeri* Petit de la Saussaye, 1850 (Fig 1);
- *Helix scheepmakeri* Pfeiffer, 1850 (Fig 2);
- *Macha scheepmakeri* Dunker, 1852;
- *Thracia scheepmakeri* Dunker, 1852;
- *Avicula (Meleagrina) scheepmakeri* Dunker, 1872;
- *Fasciolaria scheepmakeri* Tryon of Melvill, 1881.

¹ Instituut voor Systematiek en Populatiebiologie (Zoölogisch Museum),
Postbus 94766, 1090 GT Amsterdam

Nadat Scheepmaker in 1854 overleden was, werd zijn collectie, inclusief het daarin aanwezige typemateriaal, verkocht aan Voorhoeve (Van der Bijl, 1992: 50). Zijn omvangrijke verzameling natuurhistorische boeken werd in 1855 in Amsterdam geveild (Muller, 1855).

In 1872 liet Voorhoeve zijn schelpencollectie, die uit ongeveer 6000 soorten bestond, veilen in Rotterdam. Tijdens de veiling kocht Oltmans in opdracht van Van Heukelom het type van *Helix scheepmakeri* voor f 12,50 (Anoniem, 1872: 33). Na de dood van Van Heukelom in 1872, kwam de schelp in het bezit van Artis. Tegenwoordig bevindt deze zich in de collectie van het Zoölogisch Museum Amsterdam (ZMA Moll. nr. 2.50.005), onder de naam *Planispira scheepmakeri*.

Voor de schelpenverzameling van Artis kocht Oltmans het type van *Auricula scheepmakeri* voor f 10,- (Anoniem, 1872: 38). Dit exemplaar bevindt zich eveneens in de collectie van het ZMA (ZMA Moll.nr. 2.50.007) en wel onder de naam *Ellobium scheepmakeri*. Een discussie over de geldigheid van deze naam is te vinden bij Van Benthem Jutting (1939: 29-30). Zij concludeert, dat het een valide soort is.

Het type van *Macha* (= *Solen*) *scheepmakeri* werd voor f 5,- verkocht aan T. Löbbecke (thans Löbbecke-Museum, Düsseldorf) (Anoniem, 1872: 2). Volgens Prashad (1932: 311) is deze soort een junior synoniem van *Solecortus* (*Azor*) *coarctatus* (Gmelin, 1790). Door Habe & Kosuge (1966: 173 & 177) wordt de soort genoemd als *Azorinus scheepmakeri*.

Tijdens de veiling van de collectie Roeters van Lennep in 1876 werd een exemplaar genaamd "*Mactra scheepmakeri*" (1876: 67) aangeboden. Deze soortnaam kan niet in verband worden gebracht met een geldige beschrijving. Gezien de systematische plaats van deze schelp in de veilingcatalogus, mag verondersteld worden, dat "*Mactra*" een drukfout is voor *Macha*.

De naam *Thracia scheepmakeri* komt in de veilingcatalogus van de collectie Voorhoeve niet voor, zodat niet bekend is waar het type materiaal zich bevindt. *Thracia scheepmakeri* werd in 1852 door W. Dunker beschreven. De soort werd niet afgebeeld, had een onbekende vindplaats ("*Patria ignota*") en bovendien gaf Dunker niet nadrukkelijk aan dat het materiaal uit de collectie Scheepmaker kwam. *Thracia scheepmakeri* komt niet voor in het werk van Reeve (1860) over het genus *Thracia*.

Volgens Ranson (1961: 29, 33) is de naam *Avicula* (*Meleagrina*) *scheepmakeri* een junior synoniem van *Pinctada nigra* (Gould, 1850). Ranson trof het typemateriaal van *Avicula scheepmakeri* aan in de collectie Arnold, die deel uitmaakt van de collectie van het Museum für Naturkunde der Humboldt-Universität te Berlijn. Hermann Arnold was een schelpenverzamelaar uit het Duitse Nordhausen en lid van de "Deutsche Malakozoologischen Gesellschaft" (Anoniem, 1873: 5). Tijdens de veiling van de collectie Voorhoeve kocht Arnold voor f 3,75 een achttal schelpen van zes niet nader omschreven soorten uit het geslacht *Meleagrina* (Anoniem, 1872: 17). Hierbij bevond zich vermoedelijk het materiaal dat nog hetzelfde jaar door Dunker werd beschreven als *Avicula* (*Meleagrina*) *scheepmakeri*. Uit de beschrijving van Dunker (1872: 6) valt af te leiden dat de schelp in ieder geval ooit tot de collectie Scheepmaker behoorde.

Een bijzonder geval is *Fasciolaria scheepmakeri*. In zijn "Novitates Conchologicae" (1858-1870: pl. 11) had Dunker een variëteit van *Fasciolaria tulipa* Linné afgebeeld. Volgens Tryon (1881: 74) had Dunker deze variëteit eigenlijk als *Fasciolaria scheepmakeri* willen beschrijven, maar had hij daar uiteindelijk van afgezien. Tijdens de veiling van de collectie Voorhoeve in 1872 werden er onder de vermelding "ex. uniques" twee exemplaren van *Fasciolaria scheepmakeri* aangeboden (Anoniem, 1872: 45). De eerste werd voor f 5,25 door Arnold gekocht en bevindt zich mogelijk in Berlijn (Museum für Naturkunde der Humboldt-Universität). Het tweede exemplaar werd voor f 3,50 door Roeters van Lennep gekocht. Tijdens de veiling van zijn collectie in 1876 werden eveneens twee exemplaren van *Fasciolaria scheepmakeri* aangeboden (Sowerby, 1876: 14), die voor respectievelijk f 3,- en f 2,- werden verkocht. De kopers zijn niet bekend, noch de huidige verblijfplaatsen.

De naam *Fasciolaria scheepmakeri* was aanvankelijk een nomen nudum, maar werd in 1881 op geldige wijze beschreven door zowel Tryon als Melvill (1881: 159). Om vast te stellen, wie van beide de juiste auteur is, dient de datum van uitgifte van de twee publicaties nader bepaald te worden. Wanneer hierover meer duidelijkheid is verkregen, zal dat in een later nummer van het CB worden medegedeeld. Er is evenwel geen sprake van een geldige soort.

Verschillende latere auteurs (Sowerby, 1887: 15; Santos Galindo, 1977: 183) hebben de namen van Scheepmaker en M.M. Schepman - een belangrijke Nederlandse malacoloog uit de periode rond de eeuwwisseling - door elkaar gehaald, waardoor respectievelijk de namen *Fasciolaria schepmackeri* (geldige naam) en *Fasciolaria schepmanai* (nomen nudum) ontstonden.

Ook Cornelis Scheepmaker (1838-na 1900), de oudste zoon van Gerrit, had een relatie met 'Artis'. Nadat hij zich in 1860 in Nederlands Indië had gevestigd, fungeerde hij als kontaktpersoon van 'Artis'. Hij heeft de schelpenverzameling van 'Artis' diverse keren door een schenking verrijkt.

Jacob Voorhoeve H.Czn. (1811-1881) was een Rotterdamse handelaar in effecten en tevens één van de oprichters van de Vrije Universiteit te Amsterdam. Rond 1854 had Voorhoeve door middel van verschillende transacties zijn schelpenverzameling bijeengebracht. Zo behoorde hij in 1853 tot de kopers tijdens de veiling van de collectie Dalen (Anoniem, 1853), kocht hij in 1854 de bovengenoemde collectie Scheepmaker en ruilde hij in 1855 schelpen met het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie (RMNH) te Leiden (Gijzen, 1938: 333). Uit correspondentie, te vinden in het archief van Artis (Gemeente Archief Amsterdam, PA 395), blijkt dat ook Voorhoeve bij dit genootschap geen onbekende was. Uit de collectie Voorhoeve kwam slechts één nieuwe soort voort. Met A.C. Bernardi als tussenpersoon beschreef G.P. Deshayes in 1857 *Lucina voorhoevei*. De schelp was door aankoop van de collectie Scheepmaker in het bezit van Voorhoeve gekomen.

Bij de verkoop van de collectie Voorhoeve werd het type van *Lucina voorhoevei* voor f 40,50 gekocht door Roeters van Lennep (Anoniem, 1872: 7), terwijl het tijdens de veiling van diens ver-

zameling in 1876 voor f 42 werd verkocht (Sowerby, 1876: 57). Het is helaas niet bekend wie de schelp toen verwierf en waar deze zich thans bevindt. *Lucina voorhoevei* is de enige soort waarover Van Heukelom (1866) een artikel publiceerde.

Florentine Jacobine Martine Rethaan Macaré-Ontijd (1812-1887) is de enige vrouwelijke verzamelaar in deze reeks. Op 12-jarige leeftijd kreeg zij van haar oom, de arts F.J. van Maanen uit Den Haag, haar eerste schelp, namelijk een exemplaar van *Dolium minjac* Deshayes, 1844. Deze schelp vormde het begin van een omvangrijke collectie. Vrienden in Nederlands Indië en verschillende marine-officieren bezorgden haar regelmatig schelpen. De duplicaten werden geruild, waardoor de verzameling zich verder uitbreidde. Evenals Voorhoeve behoorde zij in 1853 tot de kopers bij de veiling van de collectie Dalen.

Eveneens in 1853 beschreef Petit de la Saussaye een nieuwe soort, die door commandant Guillain verzameld was nabij Saint-Augustin in het zuidelijk deel van Madagascar. Petit de la Saussaye vernoemde de nieuwe landslak naar Rethaan Macaré (*Cyclostoma macareae* (Fig 3)), omdat haar malacologische belangstelling had geresulteerd in een abonnement op het *Journal de Conchyliologie*. Fischer-Piette (1949: 24) vermeldt deze soort als *Tropidophora semidecus sata* var. *macareae*.

In 1857 beschreef Bernardi eveneens een nieuwe soort uit de collectie van het *Journal de Conchyliologie*, die hij naar Rethaan Macaré vernoemde, te weten: *Conus macareae*.

In een brief van 6 januari 1870 aan de directie van het *Journal de Conchyliologie*, vroeg Rethaan Macaré om een exemplaar van *Conus macareae*. Ruim acht jaar later (op 27 maart 1878) herhaalde zij haar verzoek. Uit deze brief blijkt dat Petit de la Saussaye haar eerder wel een exemplaar van *Cyclostoma macareae* had geschonken. (De bovengenoemde brieven worden tegenwoordig beheerd door de Crosse Foundation, Oegstgeest.) In hoeverre het laatste verzoek succesvol was is niet bekend, maar na haar dood werd de collectie in 1888 te Utrecht geveild, waarbij naast twee exemplaren van *Cyclostoma macareae* en een exemplaar van *Conus macareae*, bovendien nog een exemplaar van *Conus gloriamaris* werd aangeboden (Anoniem, 1888: 25, 53, 52). Volgens een geannoteerd exemplaar van de veilingcatalogus werden deze schelpen voor respectievelijk f 2,- , f 22,- (sic) en f 230,- verkocht aan Van Doorn. Hiermee wordt de notaris Mr. E.C.U. de Balbian van Doorn bedoeld, die in opdracht van derden kocht. Van de veiling werd door hem een akte gemaakt (Archief-dienst Gemeente Utrecht, inv. nr. U333 d032; aktenr. 4041). De koper van de twee exemplaren van *Cyclostoma macareae* wordt in de akte niet genoemd. Het exemplaar van *Conus macareae* werd voor f 10,50 (zie boven: f 22,-) verkocht aan P.J. Carel uit Utrecht. Voor f 230,- kocht hij ook de *Conus gloriamaris*, waarmee het probleem is opgelost wie de koper van deze *Conus gloriamaris* was (Van der Feen-Van Benthem Jutting, 1949: 160-161). Meer gegevens over Phillipus Johannes Carel zijn vooralsnog niet bekend. Het moet niet uitgesloten worden dat hij ook de koper was van de twee exemplaren van *Cyclostoma macareae*.

Volgens Fischer-Piette (1950: 17) bevatte de collectie van het *Journal de Conchyliologie* het holotype van *Conus macareae*. Betreffende *Cyclostoma macareae* vermeldt Fischer-Piette (1949: 24) aanvankelijk 6 typen, waarvan geen enkel exemplaar met de oorspronkelijke afbeelding overeenkomt; één jaar later (1950: 15) noemt hij een holotype (?) en een viertal paratypen.

Volgens Bouchet (in litt., 31 maart 1988) bezit de collectie van het Muséum National d'Histoire Naturelle te Parijs, waar de collectie van het *Journal de Conchyliologie* tegenwoordig te vinden is, een zestal syntypen van *Cyclostoma macareae*.

Het materiaal, dat het ZMA uit de collectie Rethaan Macaré bezit, is daar door vier transakties terecht gekomen:

1. aankoop tijdens de veiling door W.N.M. van de Blocquery, die in de periode 1874-1892 conservator van de schelpenverzameling van Artis was;
2. aankoop tijdens de veiling door M.M. Schepman; na diens dood (1919) werd zijn schelpenverzameling in 1920 en bloc gekocht door het ZMA tijdens de openbare verkoop;
3. aankoop tijdens de veiling door L.H.D. de Vos tot Nederveen Cappel; na zijn dood (1934) verkocht zijn zoon de schelpenverzameling aan H.G.J. Schelling. Diens dochter, mevrouw A. Roessingh-Schelling, schonk de schelpenverzameling in 1984 aan het ZMA;
4. overname uit de collectie van het Zoölogisch Museum Utrecht (ZMU). Toen de malacologische afdeling van dit museum met ingang van 1 januari 1988 werd opgeheven, is het ZMA onder meer in het bezit gekomen van één exemplaar van de soort *Cyclostoma macareae*. Het gaat hier om een syntype (ZMA Moll. nr. 2.53.001), daar het een exemplaar betreft dat afkomstig is uit de voormalige collectie Rethaan Macaré. Mogelijk is het ZMU via P.J. Carel in het bezit van dit materiaal gekomen.

Dankwoord

Dit artikel kon alleen tot stand komen door de welwillende medewerking van M.J. Faber (Amsterdam), Dr. Ir. A.C. Scheepmaker (Voorhout), Dr. W.M. Scheepmaker (ZMA), Dr. Ph. Bouchet (Muséum National d'Histoire Naturelle, Parijs), Dr. W. Backhuys (Crosse Foundation, Oegstgeest), L.A. van der Laan (ZMA, fotografie), Mrs. A. Trew ("Sowerby"-letters, National Museum of Wales, Cardiff), Drs. D. van den Tooren (vml. ZMU, Maurik), Drs. I. Broos (Archiefdienst Gemeente Utrecht), R. Vroom (Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden) en Mrs. K.L. Kaiser (summary). Hiervoor onze dank.

Summary

Biographical data is presented relating to G. Scheepmaker Wzn., J. Voorhoeve H.Czn. and F.J.M. Rethaan Macaré-Ontijd and their malacological collections. The following species were named after Scheepmaker: *Helix scheepmakeri* Pfeiffer, 1850, *Auricula scheepmakeri* Petit, 1850, *Macha scheepmakeri* Dunker, 1852, *Thracia scheepmakeri* Dunker, 1852, *Avicula (Meleagrina) scheepmakeri* Dunker, 1872 and *Fasciolaria scheepmakeri* Tryon or Melvill, 1881. A single species was named after Voorhoeve: *Lucina voorhoevei* Deshayes, 1857. *Cyclostoma macareae* Petit, 1853 and *Conus macareae* Bernardi, 1857 were named after Mrs. Rethaan Macaré.

The Zoölogisch Museum Amsterdam owns type material of *Helix scheepmakeri*, *Auricula scheepmakeri* and *Cyclostoma macareae*. The Museum für Naturkunde der Humboldt-Universität in Berlin has the type material of *Avicula (Meleagrina) scheepmakeri*. The Muséum National d'Histoire Naturelle in Paris maintains syntypes of *Cyclostoma macareae* and the holotype of *Conus macareae*.

Literatuur

- Anoniem, 1850a. *Catalogus van eene uitgebreide verzameling naturalien,..... eene verzameling hoorns en schelpen, versteeeningen,..... zeldzaam zoo volledig voorkomend kabinet van mineralen en metalen;..... Alles geheel en alleen nagelaten door wijlen den wel-edelen zeer geleerden heer H.W. van Rossem,..... Al hetwelk verkocht zal worden op dingsdag den 3den december 1850,..... te Amsterdam, door Jeronimo de Vries, Cornelis François Roos en Johannes Albertus Brondgeest: Amsterdam.*
- Anoniem, 1850b. *Liste des souscripteurs-fondateurs. - J. Conchyl., 1: 429-432.*
- Anoniem, 1853. *Catalogue..... d'une collection magnifiques de mollusques..... qui ont formé le célèbre cabinet de feu mr. C. Dalen,..... la vente publique se fera jeudi 23 juin 1853 et jours suivants,..... à Rotterdam, sous la direction de mm. J. van Baalen & Fils, et par le ministère des notaires mm. P.G. Dalen & N. Lambert: Rotterdam.*
- Anoniem, 1872. *Catalogue de la précieuse et superbe collection de coquilles..... de mr. J. Voorhoeve H.Cz..... dont la vente publique aura lieu le mardi 2 avril 1872 et jours suivants..... par les libraires J. van Baalen & Fils, (van Hengel & Eeltjes)..... à Rotterdam: 1-62. Rotterdam.*
- Anoniem, 1873. *Mitglieder-Verzeichniss. - Nachrichtenblatt der deutschen Malakozoologischen Gesellschaft, 5: 3-7.*
- Anoniem, 1888. *Catalogue de la précieuse et superbe collection de coquilles d'espèces vivantes..... le tout délaissé par madame la douairière F.J.M. Rethaan Macaré, née Ontijd, dont la vente publique aura lieu le lundi 6 août 1888 et jours suivants..... à l'hôtel des ventes (lokaal der verkooping) Achter St. Pieter, Wijk F. no 363 à Utrecht, par devant le notaire mr. E.C.U. de Balbian van Doorn: 1-62. Utrecht.*
- Bentham Jutting, T. van, 1939. *Notes on the types of some pulmonate shells from the Scheepmaker collection, now in the Amsterdam Zoological Museum. - Basteria, 4: 28-31.*
- Bernardi, A.C., 1857. *Description d'espèces nouvelles. - J. Conchyl., 6: 53-57.*

- Bijl, A.N. van der, 1992. *De malacologische collectie van Artis 1838-1900* : 1-184. Amsterdam. [intern verslag ZMA]
- Bijl, A.N. van der & R.G. Moolenbeek, 1992. Oltmans, Van Heukelom, Roeters van Lennep en hun malacologische eponiemen. - *Corresp.-blad Ned. Malac. Ver.*, 268: 1042-1047.
- Deshayes, G.P., 1857. Note sur une nouvelle Lucine, et description de l'espèce. - *J. Conchyl.*, 6: 104-107.
- Dunker, G. [Guillaume = Wilhelm], 1852. Diagnoses Molluscorum novorum. - *Zeitschr. Malakozool.*, 9: 49-62.
- Dunker, W., 1858-1870. *Novitates Conchologicae* : 1-144. Cassel.
- Dunker, W., 1872. Die Gattung *Avicula*, in: *Systematisches Conchylien-Cabinet von Martini und Chemnitz*, 7 (3): 1-84, pl. 1-27.
- Feen-van Benthem-Jutting, W.S.S. van der, 1949. Revised list of the specimens of *Conus gloria-maris* Chemnitz in the collections of the world. - *Bijdr. Dierk.*, 28: 153-163.
- Fischer-Piette, E., 1949. Mollusques terrestres de Madagascar; genre *Tropidaphora*. - *J. Conchyl.*, 89: 5-61, 111-146, pl. 1-7, fig. 1-116.
- Fischer-Piette, E., 1950. Liste des types décrits dans le Journal de Conchyliologie et conservés dans la collection de ce journal. - *J. Conchyl.*, 90: 8-23, pl. 1-2, fig. 1-21.
- Gijzen, A., 1938. 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie 1820-1915: 1-335. Rotterdam.
- Habe, T. & S. Kosuge, 1966. *Shells of the world in colour. Vol. II The tropical Pacific*: 1-193. Osaka.
- Heukelom, F. van, 1866. Note sur l'identité des *Lucina voorhoevei*, Deshayes, et *L. mirabilis*, Dunker. - *J. Conchyl.*, 14: 39-40.
- Melvill, J.C., 1881. List of mollusca obtained in South Carolina and Florida (principally at the island of Key West in 1871-1872. - *Journal of Conchology*, 3: 155-173.
- Muller, F., 1851. *Catalogus van eene conchyliologische en mineralogische bibliotheek*,..... voorts van een fraai kabinet hoorens en schelpen..... Alles nagelaten door wijlen den wel-edelen zeer geleerden heer H.W. van Rossem,..... en een ander liefhebber te dezer stede. De verkooping zal plaats hebben op maandag den 14 april 1850 (sic) en volgende dagen,..... door en ten huize van den boekhandelaar Frederik Muller,..... te Amsterdam, bij Frederik Muller. 1851: 1-34. Amsterdam.
- Muller, F., 1855. *Catalogus van eene zeer belangrijke boekverzameling over natuurlijke historie, bijzonder echter over conchyliologie en entomologie*,..... Gedeeltelijk nagelaten door den wel-edelen heer G. Scheepmaker Wzn..... Waarvan de verkooping geschieden zal den 25, 26 en 27 januarij 1855, te Amsterdam, door en ten huize van den boekhandelaar Frederik Muller : 1-50. Amsterdam.
- Petit de la Saussaye, S., 1850. Description de coquilles nouvelles. - *J. Conchyl.*, 1: 402-406.
- Petit de la Saussaye, S., 1853. Description de coquilles nouvelles. - *J. Conchyl.*, 4: 360-369.
- Pfeiffer, L., 1850. Beschreibungen neuer Landschnecken. - *Zeitschr. Malakozool.*, 7: 81-89.
- Prashad, B., 1932. The lamellibranchia of the Siboga expedition. Systematic part. II Pelecypoda (exclusive of the Pectinidae). - *Siboga-Expeditie*, 53c: 1-352, pl. 1-9.

- Ranson, G., 1961. Les espèces d'huîtres perlières du genre *Pinctada*. - Koninklijk Belgisch Instituut voor natuurwetenschappen - verhandelingen, (2) 67: 1-95. Brussel.
- Reeve, L., 1860. Monograph of the genus *Thracia*. *Conchologica Iconica*: 12: pl. I-III. London.
- Santos Galindo, E., 1977. *Index and register of seashells*: IX-XLVI, 1-524. Mexico.
- Sowerby, G.B., 1876. The celebrated collection of shells formed by Mr. H.C. Roeters van Lennep, of Twello, near Deventer, Holland. A catalogue of this valuable and extensive collection of shells,..... which will be sold by auction, by Mr. J.N. Everts, at 75, Parkier House, Twello, near Deventer, Holland, on Tuesday, 18th of July, 1876, & five following days: 1-78. London.
- Sowerby, G.B., 1887. *Thesaurus conchylorum*, V:1-318. London.
- Tryon, G.W., 1881. *Manual of Conchology*, III:1-310. Philadelphia.

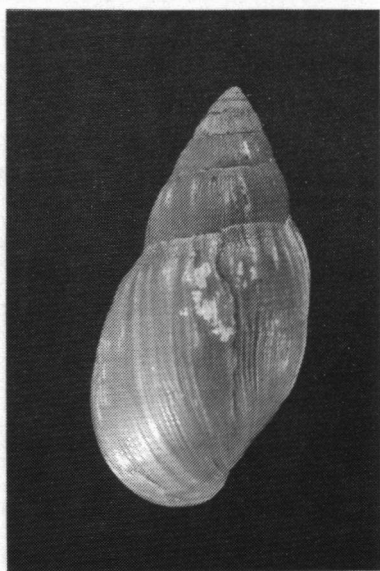
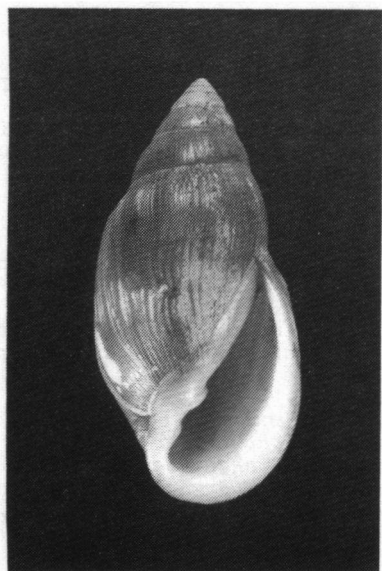

Fig 1: *Auricula scheepmakeri* Petit de la Saussaye, 1850 (= *Ellobium scheepmakeri*), Sumatra, Indonesië, SMA Moll. nr. 2.50.007, h: 84.0 mm, b: 43.3 mm.

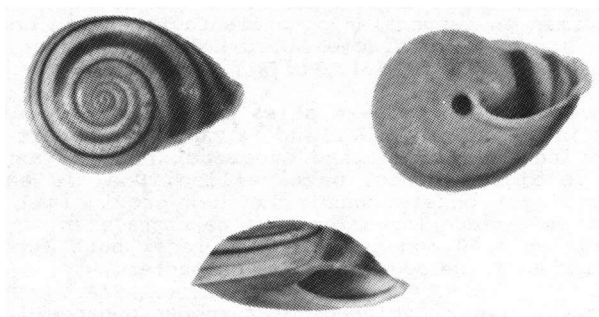

Fig 2: *Helix scheepmakeri* Pfeiffer, 1850 (= *Planispira scheepmakeri*), Batjan, Indonesië, ZMA Moll. nr. 2.50.005, h: 8.6 mm, b: 22.2 mm.

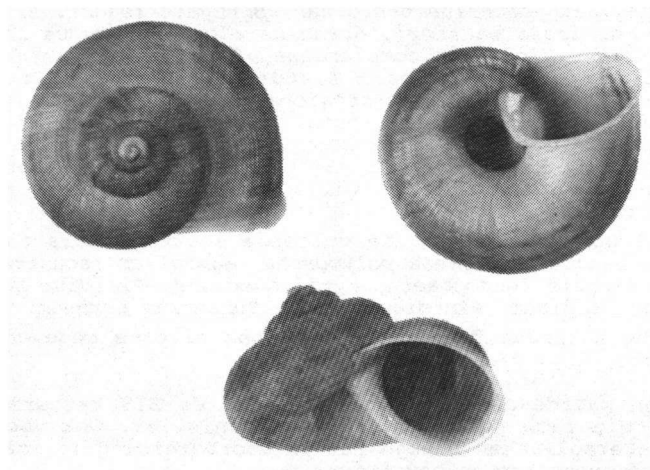

Fig 3 *Cyclostoma macareae* Petit de la Saussaye, 1853 (= *Tropidophora semidecussata* var. *macareae*), Madagascar, ZMA Moll. nr. 2.53.001, h: 22.0 mm, b: 27.8 mm.